

Konstpolicy för Ljusdals kommun

Dokumenttyp	Policy
Fastställd datum	2023-09-25
Fastställd av	Kommunfullmäktige
Gäller för	Ljusdals kommun
Dokumentansvarig	Intendent
Förvaltare	Kulturenheten
Publicering	Intranät, ljusdal.se
Uppföljning	Internkontroll
Giltighetstid	Tills vidare
Revideras	Löpande vid behov
Översyn	Vart fjärde år från senaste datum för fastställande/revidering
Senast reviderad	Ej
Diarienummer	KS-00222/2022

Innehållsförteckning

Inledning.....	2
Syftet med konstsamlingen och vikten av en konstpolicy	2
Kommunens konstsamling	2
Konstprojekt som bidragit till konstsamlingens utveckling.....	3
Riktlinjer för hantering av offentlig konst i Ljusdals kommun	4
Inköp av lös konst.....	4
Gåvor och donationer	4
Inventering, underhåll och gallring	4
Försäkringar.....	5
Underhållsplan för utomhuskonst	5
Registrering och utlån	6
Tillgängliggörande	6
Utställningsverksamhet.....	7
Avtal för bildupphovsrätt	7
Gestaltad livsmiljö	7
Tillämpning av konstnärlig gestaltning enligt enprocentregeln	8
Lagar, rekommendationer och avtal.....	9
Upphovsrätt.....	9
Ideell rätt	9
Ekonomisk rätt (förfoganderätt)	9
Lagen om offentlig upphandling	10
Enprocentregeln	10
KRO:s rekommendationer	10
Armlängds avstånd och konstnärlig frihet	10
MU-avtal.....	11
Bildupphovsrätt i Sverige	11

Inledning

Syftet med konstsamlingen och vikten av en konstpolicy

Policyn behandlar inköp och gåvor/donationer av konst till Ljusdals kommuns konstsamling, hantering och tillgängliggörande av konstsamlingen samt konstnärlig gestaltning enligt enprocentregeln. Med offentlig konst eller konst i offentlig miljö avses i detta dokument konst som ägs av Ljusdals kommun. Policyn syftar till att klargöra kommunens arbete med konst i kommunens offentliga miljöer, det vill säga miljöer utomhus och inomhus som är tillgängliga för allmänheten.

Ljusdals kommuns konstpolicy är ett komplement till kulturplanen och ska ytterligare tydliggöra hur kommunen arbetar med konst i det offentliga rummet. I denna första version blir det exempelvis tydligt att stora insatser har gjorts i Ljusdals tätort medan andra delar av kommunen inte har prioriterats i samma utsträckning. En viktig inledande målsättning blir därför att se över hur den kommunala konsten kan göras tillgänglig på fler platser i kommunen.

Konstpolicyen revideras av Kulturenheten löpande vid behov och en översyn görs vart fjärde år för att säkerställa att innehållet är uppdaterat och aktuellt. Genom att se över, och vid behov revidera, konstpolicyen kan man utse nya prioriterade områden och på så sätt förändra policyen så att den alltid känns aktuell och ger stöd för en fortsatt utveckling av den offentliga konsten i Ljusdals kommun.

Det lokala och regionala konstlivet bör alltid utgöra grunden i kommunens konstsamling men samlingen bör också kompletteras med viktiga konstnärskap utifrån, som exempelvis lämnat sitt avtryck genom att ställa ut någonstans i kommunen eller regionen.

Konst i våra gemensamma miljöer bidrar till Ljusdals kommun som en attraktiv plats för människor och företag att utvecklas och växa. Ett rikt konst- och kulturliv är en viktig beståndsdel för att skapa känslor av sammanhang och tillhörighet men också för den allmänna trivseln i kommunen.

Kommunens konstsamling

Kommunens konstinnehav består i dagsläget av cirka 1500 konstverk av så kallad lös konst som exempelvis tavlor, skulpturer och konsthantverk. Ett 60-tal konstverk är offentlig utsmyckning/fast konst som sitter fast i mark, tak, golv eller annan del av byggnad.

I kommunens samling ingår även den så kallade Borrgårdssamlingen som består av ungefär 200 olika föremål, konstverk och möbler som kommer från Borrgården som tidigare ägdes av Ljusdals kommun.

Ungefär 85 procent är konstverk av lokal karaktär och övervägande delen består av traditionellt måleri, mestadels landskap. Varje år tillförs nya verk till samlingen genom inköp och beställningar och i enstaka fall också genom gåvor och donationer.

Merparten av konstverken finns utplacerade på kontor, skolor, äldreboenden, bibliotek och andra offentliga lokaler. När den lösa konsten inte är utplacerad förvaras den i konstmagasinet som ligger i Kommunhuset.

Kulturenheten ansvarar för administrationen av konstsamlingen. Ansvaret innebär löpande inventering, underhåll och reparationer samt administration av utlånade konstverk ur samlingen. En årlig budget för underhåll säkerställer kvalitén och förlänger samlingarnas livslängd. En årlig inköpsbudget för offentlig konst borgar för att den kommunala konstsamlingen årligen utökas med nya och aktuella verk som återspeglar samtiden och ortens konstliv.

Ljusdals kommun tillämpar enprocentregeln vid ny-, om- och tillbyggnad och kan på så sätt även tillföra fast konst och större objekt som inte ryms inom inköpsbudgeten. Kommunens medverkan i

olika tillfälliga konstprojekt har också bidragit till att skulpturer, installationer och ett flertal väggmålningar har kunnat tillföras samlingen.

Konstprojekt som bidragit till konstsamlingens utveckling

1993 till 1995 genomförde Ljusdals kommun ett konstprojekt med syftet att försköna Ljusdals centrum. Projektet kom att kallas **Ge uttryck åt Ljusdal** och resultatet blev sju nya inslag av utomhuskonst i de centrala delarna av Ljusdal.

Under kulturåret 1998 genomfördes projektet **Skulpturutställning i det fria**. Det lyckade konstprojektet "Ge uttryck åt Ljusdal" hade skapat ett intresse hos aktörerna att fortsätta utveckla miljön i Ljusdals centrum och tre av de medverkande konstverken fick en permanent placering i Ljusdals centrum.

2018 gestaltades ett mirakel och sju underverk i **Konst Händer** på Gärdeåsen. "Konst händer" var en del av regeringssatsningen "Äga rum" som pågick 2016-2018. "Konst händer" hade särskilt fokus på offentlig konst i miljonprogrammen och Gärdeåsen var en av de femton platser i landet som valdes ut för Statens konstråds samarbete med civilsamhället och lokala aktörer. Resultatet blev sju väggmålningar på bostadshusens fasader.

2019 var Ljusdals kommun medarrangör av gatukonstfestivalen **Artscape** där sexton lokala, nationella och internationella konstnärer fyllde området i Bagargränd i centrala Ljusdal med väggmålningar, garnkonst, installationer och workshops. Resultatet blev tolv permanenta väggmålningar, en målning på marken, ett fasadmonterat konstobjekt och en skulptur.

Syftet med Ljusdals kommuns konstsamling kan koncentreras ner till tre viktiga punkter:

- att med konstverken skapa inspirerande miljöer för personal, brukare och invånare i kommunens offentliga miljöer.
- att stimulera och stödja det lokala och regionala konstlivet genom att konstnärer blir inköpta och representerade med sina verk i samlingen.
- att långsiktigt bygga upp en konstsamling som speglar det framtida lokala och regionala kulturarvet.

Riktlinjer för hantering av offentlig konst i Ljusdals kommun

Inköp av lös konst

Den konst som köps in ska vara relevant och komplettera kommunens befintliga konstsamling. Den ska vara av hög kvalitet och utförd av professionella konstnärer. Med kvalitet avses här hantverksmässig skicklighet. Konstinköpen ska ske med ett mångsidigt perspektiv det vill säga spegla samtiden, visa olika konstinriktningar och tekniker. Konsten som köps in bör i största möjliga mån verka stimulerande på miljön och skapa trivsel för betraktaren.

Intendenten är ansvarig för konstinköp till Ljusdals kommun. Konst kan köpas in från konstnärer, gallerier, konsthallar eller konstmuseum. Årsbudget för inköp av lös konst är för närvarande 100 000 kronor.

I ett rikt konstliv har de lokala gallerierna en viktig plats. De möjliggör för lokala konstnärer att visa och sälja sina verk samt bjuder in konstnärskap utifrån som berikar kulturlivet ytterligare. Både besökare och konstutövare främjas och får inte bara inspiration utan ges också möjlighet att skapa nya intressanta nätverk. Idag köper kommunen merparten av sin lösa konst från de olika utställningar som arrangeras runt om i kommunen och regionen. En del verk köps också direkt ifrån konstnärerna.

Konst från Ljusdals kommuns lokala konstnärer bör prioriteras, givet de kriterier som gäller. Lagen om offentlig upphandling (LOU) följs när den tilldelade konstbudgeten överstiger angivet tröskelvärde i LOU.

Gåvor och donationer

Med gåva avses ett verk/objekt/föremål av symboliskt värde eller ringa ekonomiskt värde medan en donation avser verk/objekt/föremål av högre belopp.

Gåvor till Ljusdals kommun administreras av Intendenten som utifrån gåvans relevans för samlingen fattar beslut om gåvan kan tas emot. Gåvan registreras i samlingen och ett gåvobrev skickas som tack och bekräftelse till givaren. Vänortsgåvor och liknande gåvor som utbyts i kommunens olika relationer och kontakter accepteras alltid.

Vid donation av konst eller föremål till Ljusdals kommun beslutar samhällsservicenämnden om donationen ska tas emot eller inte. Hänsyn ska tas till donationens ändamål, eventuella villkor samt lämpligheten i att ta emot donationen.

Som huvudregel ska en gåva eller donation inte medföra krav på motprestation från Ljusdals kommun. Vid bedömning av mottagande ska särskild vikt läggas vid konstnärens och/eller konstverkets anknytning till Ljusdals kommun.

Inventering, underhåll och gallring

Inventering ska ske kontinuerligt. Det är viktigt för att det löpande underhållet inte ska bli eftersatt men också för att minimera risken för att konstverk försvinner.

Det löpande underhållet är grundläggande för att samlingen ska bibehålla en hög kvalitet. Även viss gallring kan genomföras med jämna mellanrum. Samlingen innehåller i dagsläget många planscher och reproduktioner och delar av dessa bör på sikt gallras till förmån för samtida originalkonst.

Om ett konstverk inte går att reparera på grund av ekonomiska eller tekniska skäl kan beslut om kassering tas.

Försäkringar

Permanent samlingar och inlånad egendom är försäkrad hos Lloyd's Insurance Company S.A. genom Brookfield Underwriting. Den täcker Fine art tillhörande kommunen till ett värde av 751.600 kronor (förstarisk) och inlånad egendom, för exempelvis utställningar, till ett värde av 1.000.000 kronor (förstarisk). Det är ingen självrisk på vare sig permanenta samlingar eller inlånad egendom. Den här försäkringen täcker inte förlust och skada på objekt förvarade utomhus.

Offentlig skulptur och annan konst utomhus är försäkrade hos Protector försäkring genom Söderberg & Partners, där all egendom som kommunen äger eller ansvarar för inkluderas. Här finns en självrisk på två basbelopp.

Fast egendom ej hänförlig till byggnad ingår med 5 Mkr första risk.

Omfattning: allrisk (inklusive BIV) Självrisk: 2 basbelopp.

Med fast egendom ej hänförlig till byggnad avses t.ex. (men inte uttömmande) trädgård, park, inhägnad, staket, flaggstång, skulptur och liknande anordning, räls, bro, brygga och kaj eller annan anläggning för stadigvarande bruk.

Underhållsplan för utomhuskonst

Kulturenheten sköter och bekostar även renovering av byggnadsanknuten konst som den offentliga konsten utomhus. All konst i offentliga miljöer utsätts för slitage så för att kunna bevara konsten på ett både ekonomiskt och hållbart sätt så ska det finnas en vård- och underhållsplan kopplad till varje konstverk.

För att underlätta framtida underhåll så ska varje konstnärlig gestaltning därför avslutas med att konstnären ger kommunen skriftliga skötselansvisningar och en materialspecifikation på konstverket. Intendenten upprättar därefter en vård- och underhållsplan för konstverket.

Konstnären ska också uppskatta en förväntad livslängd på konstverket för att kommunen ska kunna ha en långsiktig planering när det gäller kommande översyn av konservator eller om konstverket eventuellt kommer att behöva destrueras efter en viss tid. Exempelvis så har muralmålningar utomhus en förväntad livslängd på omkring 20 år, därefter räknar man med att konstverket målas över eller ersätts av ett nytt.

Enligt upphovsrättslagen måste konstnären ge sitt medgivande om ett platsspecifikt eller ett byggnadsanknutet konstverk ska ändras, flyttas eller säljas. Är konstnären avliden ska arvingarna tillfrågas.

För underhållet runt omkring utomhuskonsten, som exempelvis snöröjning, gräsklippning, reparationer av fundament, markförhållanden och liknande ansvarar Enheten Gata/park i samråd med Kulturenheten.

Om ett konstverk innefattar tekniska konstruktioner som exempelvis el eller vatten ska ett driftsavtal upprättas mellan enheten Gata/park och Kulturenheten. Avtalet kan exempelvis reglera ansvaret och fördelningen för framtida drift och underhåll av konstverket för att tydliggöra vem som gör/bekostar vad.

Registrering och utlån

Intendenten ansvarar för registrering och utlån av all konst i kommunens konstsamling.

Konstsamlingen registreras digitalt i en databas som omfattar både den lösa och den fasta konsten. Varje konstverk i samlingen, oberoende av om det tillförts genom inköp eller gåva/donation, får ett unikt nummer som det också ska märkas fysiskt med. I första hand ska märkningen ske på konstverkets baksida och om inte det är möjligt, på konstverkets undersida. Är inte heller det möjligt avgör intendenten vilken typ av märkning som blir lämpligast för konstverket. Fast konst och offentlig skulptur har av praktiska skäl ingen fysisk märkning men riskerar inte heller att försvinna eller är stöldbegärlig på samma sätt som den lösa konsten.

I databasen finns, förutom konstverkets unika nummer också ett foto av konstverket samt uppgifter om titel, upphovsman, teknik, inköpspris, årtal, placering, skick och eventuella renoveringsåtgärder. Vid gåva/donation finns även uppgifter om vem/vilka som skänkt konstverket.

All personal som är anställd i Ljusdals kommun har möjlighet att låna konstverk ur kommunens samling till sina arbetsrum.

När ett konstverk lånas ut registreras låntagaren, konstverkets placering och datum för utlån. Lånet innebär vissa skyldigheter för låntagaren. Konstverket får inte flyttas eller omplaceras utan att Intendenten informeras om detta. Om konstverket på något sätt skadas eller försvinner så ska Intendenten kontaktas. Vid skada på konstverket avgör Intendenten om och hur detta ska åtgärdas. Kostnader för åtgärder vid skada sker enligt Söderberg och Partners gällande konst- och utställningsförsäkring för Ljusdals kommun. Om låntagaren inte längre vill ha ett konstverk eller vill låna ett annat ur samlingen ska Intendenten kontaktas.

Information om hur man går till väga för att låna konst till sitt arbetsrum samt vilka regler som gäller ska finnas tillgängligt på kommunens intranät. Intendenten ansvarar för att information om de regler som gäller vid utlåning förankras hos kommunens anställda vid utlåningstillfället.

Hängning av konst i gemensamma utrymmen som exempelvis mötesrum och korridorer ansvarar Intendenten för men i den mån det är möjligt tas det givetvis hänsyn till särskilda önskemål. Om ett konstverk behöver flyttas på för verksamhetens behov ska verksamhetsansvarig kontakta Intendenten för att utföra detta.

Den kommunala konsten tillhör oss alla och därför är det viktigt att varje arbetsplats tar ett gemensamt ansvar för att den konst som finns i lokalerna både ser bra ut och mår bra. Om ett konstverk skadas så ska det inte ställas undan i ett förråd utan man kontaktar Intendenten som får besluta om vilken reparation som är nödvändig. Har ett konstverk försvunnit eller det finns misstankar om stöld så ska detta anmälas så snart som möjligt till Intendenten.

När ett konstverk ur samlingen placeras i offentlig lokal ska en skylt med information om verket enligt kommunens standard finnas monterad på ramen. Om detta inte är möjligt ska en separat skylt placeras intill verket, på höger sida om verket, eller av utrymmesskäl nedanför verket.

Tillgängliggörande

Information om kommunens offentliga konst ska finnas tillgänglig för allmänheten i både digitalt och tryckt format. I dagsläget kan informationen hittas på två olika ställen:

- I foldern ”Konst i Ljusdal”
- På Ljusdals kommuns hemsida

I foldern ”Konst i Ljusdal” presenteras den offentliga konsten på fyra olika kartor för de respektive orterna Ljusdal, Los, Järvsö och Färila. Konstverken är numrerade och konstnärens namn och eventuell titel på konstverket anges. Prickarnas färg på kartan anger i sin tur vilken slags konstverk det är. Konstverken är uppdelade i skulptur/landart, vatten/ljusskulptur, muralmålning/streetart och fasadmonterad konst.

En QR-kod i foldern kan skannas med mobilkamera och tar användaren vidare till kommunens hemsida där man får en utförligare information om konstverken. Foldern hänvisar också till webbadressen för hemsidan.

Utställningsverksamhet

Samlingen kan också tillgängliggöras i utställningsytan som ligger direkt innanför entrén i kommunhuset. Här kan man exempelvis arbeta utifrån olika teman eller konstnärskap för att lyfta fram lokala konstnärer eller guldkorn i samlingen.

Varje år görs en samlingsutställning med de konstverk som köpts in eller donerats till kommunen under det senaste året. Det är ett tydligt sätt att redovisa för kommuninnevånarna hur inköpsbudgeten har använts och vilka konstverk och konstnärskap som hädanefter finns representerade i samlingen.

Utställningsytan ska också vara möjlig att boka för exempelvis skolklasser och andra skapande grupper som vill visa upp sina resultat för allmänheten.

Några perioder varje år ska också vara öppna för utställningar av samtidskonst med lokal anknytning. Vid utställning av yrkesverksamma konstnärer tillämpas MU-avtalet för utställningsersättning.

I biblioteket finns ytterligare utställningsmöjligheter för kommunens konstutövare och konsthantverkare.

Konstverk ur kommunens samling kan också lånas ut till externa utställningar. Vid en sådan förfrågan behöver först och främst hänsyn tas till konstverkets skick, som är avgörande för om konstverket är lämpligt för utlån. Även transport, utställningslokal och försäkring behöver vägas in i beslutet. Intendenten avgör om det önskade konstverket är möjligt att låna och upprättar i sådana fall ett avtal för utlånet.

Avtal för bildupphovsrätt

Ljusdals kommun har en årslicens hos Bildupphovsrätt i Sverige som gäller för utvalda verk. Avtalet, Kommun – Utvalda verk, omfattar återgivning av konstverk i tryckt form och digitalt. Det gäller exempelvis för bildanvändning vid produktion av broschyrer och andra trycksaker, samt vid digital publicering på webbplats och andra digitala kanaler som är under kommunens kontroll.

En gång per år skickar Intendenten in en redovisning av antalet visade konstverk till Bildupphovsrätt.

Mer information om Bildupphovsrätt i Sverige finns i avsnittet om lagar, rekommendationer och avtal.

Gestaltad livsmiljö

I gestaltad livsmiljö tillåts konsten att samspela med arkitektur och utformning redan på ritningsstadiet. Ju tidigare arbetet med den konstnärliga gestaltningen kommer igång desto större är också möjligheterna för att skapa samordningsvinster mellan konst- och byggprocessen. När

gestaltungsoppdraget kan förankras hos de kommande brukarna i ett tidigt skede stärks också det gemensamma engagemanget under hela processen.

Tillämpning av konstnärlig gestaltning enligt enprocentregeln

Enligt enprocentregeln som antagits i kommunfullmäktige¹ skall 1 % av byggkostnaden vid ny-, om- och tillbyggnad av kommunala byggnader med karaktär av institution eller där allmänheten erbjuds kommunal service avsättas för konstnärlig utsmyckning.

Konstnärlig gestaltning ska finnas med i kommunens byggprocesser redan från start så att samordningsvinster i byggnation och installation av konst kan göras.

Processen för gestaltungsoppdrag skiljer sig från inköp av redan existerande konst och kan delas upp i förberedelse, inköp/upphandling, genomförandet av skiss- och gestaltungsoppdraget samt slutligen förvaltning av det färdiga konstverket.

Ett gestaltungsoppdrag inleds ofta med att bild eller formkonstnären, på direkt uppdrag från beställaren eller i konkurrens med flera andra konstnärer, skapar en skiss för ett konstverk samt tar fram en budget för genomförandet. Om beställaren godkänner skiss och budget, förhandlas och skrivs ett avtal med närmare villkor för genomförandet (genomförandeavtal). När konstverket är färdigställt och godkänt, övertar beställaren eller fastighetsägaren äganderätten, medan konstnären behåller upphovsrätten.

När Ljusdals kommun köper in offentlig konst enligt enprocentregeln kan projektet ske på olika sätt. Först sker alltid ett samråd med de som i första hand nyttjar platsen där konsten ska placeras sedan eftersöks det bästa konstnärskapet för uppdraget. Vid upphandling av offentlig konst har kommunen att rätta sig efter LOU- Lagen om offentlig upphandling samt de rekommendationer som KRO - Konstnärernas Riksorganisation tagit fram.

Intendenten tar i samråd med arbetsgruppen fram ett konstprogram som ligger till grund för utformningen av annonsen för uppdraget. Upphandlingen kan ske via anbud i Kommers, via e-tjänst eller e-post/brev.

Sedan den 1 februari 2022 ligger gränsen för direktupphandling vid konstnärlig gestaltning på 700 000 kronor. I praktiken innebär det att merparten av de gestaltungsoppdrag som genomförs i Ljusdals kommun kommer att ligga under direktupphandlingsgränsen. De kommer därmed att kunna genomföras genom ett urvalsförfarande med intresseanmälan i enlighet med LOU.

Gestaltungsoppdrag som hamnar över direktupphandlingsgränsen i LOU annonseras alltid genom kommunens upphandlingsverktyg, Kommers. Urvalet görs då av en projektspecifik jury med flera olika kompetenser. Sammansättningen av en jurygrupp ska innehålla deltagare från Ljusdalshem, den berörda verksamheten, kulturchef, intendent, tjänstemän från enheten för Gata/park och Plan och bygg, samt representanter från nämnden.

Beroende på uppdragets utformning kan det även vara aktuellt med en representant från Ljusdalsbygdens museum och/eller en lokal konstnär som sakkunnig. Allt för att skapa en bred kompetens, säkerställa att så många behov som möjligt kan tillgodoses och att inget viktigt faller mellan stolarna.

Juryen gör sina bedömningar utifrån på förhand uppställda krav och bedömningskriterier och konstnärerna deltar anonymt och får inte särskiljas varken geografiskt, könsmässigt eller på något annat sätt.

---

¹ Kommunfullmäktige 1983-10-31 § 286, diarienummer 57/83 samt Kommunfullmäktige 1990-02-05 § 22, diarienummer 397/89.

Lagar, rekommendationer och avtal

Upphovsrätt

I Sverige regleras upphovsrätten i lagen om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk², vanligen kallad upphovsrättslagen (URL). Lagen kompletteras av bestämmelser i upphovsrättsförordningen³ och internationella upphovsrättsförordningen⁴.

Den person som har skapat ett konstnärligt verk har upphovsrätt till verket. Upphovsrätten är en immateriell rätt, vilket kan beskrivas som att konstnären äger rätten till verket. Upphovsrätt till ett verk gäller ända till utgången av sjuttionde året efter det år då upphovsmannen avled eller om det finns fler upphovsmän, efter den sist avlidne upphovsmannens dödsår. Upphovsrätt till ett filmverk gäller intill utgången av sjuttionde året efter dödsåret för den sist avlidne av huvudregissören, manusförfattaren, dialogförfattaren och kompositören av musik som har skapats speciellt för verket.

Upphovsrätten består av två delar, en ideell rätt och en ekonomisk rätt.

Ideell rätt

Den ideella rätten kan inte överlåtas och innebär att konstnären har rätt till namngivelse när verket återges exempelvis i en tidning, som affisch eller bokomslag. Konstnärens namn ska vara utsatt i direkt anslutning till verket, antingen i en bildtext eller med namnet under/vid sidan av bilden eller i en artikel bredvid. Det ska klart framgå vem som är uphovsperson till vilket verk.

Den ideella rätten ger också skydd mot kränkande ändring av ett konstverk. En bild får till exempel inte kraftigt beskäras eller täckas med text.

Ekonomisk rätt (förfoganderätt)

Den ekonomiska rätten ger konstnären ensamrätt att utnyttja verket ekonomiskt. Ensamrätten innebär att det är konstnären som har rätten att bestämma hur verket får användas. Det är alltså konstnären som uphovsperson som får framställa exemplar av verket i form av exempelvis ett bokomslag, en illustration till en artikel, eller lägga ut verket på internet.

Den ekonomiska rätten till verket kan till skillnad från den ideella rätten överlåtas genom ett så kallat friköp. Friköp är vanligt exempelvis när det gäller företagslogotyper och mönster som utförs vid formgivningsuppdrag.

Vid anställning är det normalt arbetsgivaren som äger den ekonomiska rätten till verk som framställts inom ramen för anställningen.

---

² SFS 1960:729

³ SFS 1993:1212

⁴ SFS 1994:193

Lagen om offentlig upphandling

För en kommun regleras den offentliga upphandlingen i Lagen om offentlig upphandling⁵ Med upphandling avses de åtgärder som vidtas i syfte att anskaffa varor, tjänster eller byggtreprenader genom tilldelning av kontrakt.

Lagen gäller även när en upphandlande myndighet anordnar en projekttävling. Vad som avses med projekttävling anges i 1 kap. 19 §.

Upphandlingar vars värde understiger tröskelvärdet ska genomföras i enlighet med bestämmelserna i 19 kap. (LOU). Upphandlingar vars värde överstiger tröskelvärdet ska genomföras i enlighet med reglerna i LOU med undantag för 19 kap. LOU.

Från och med 1 januari 2022 gäller nya tröskelvärden för upphandlingar som genomförs enligt LOU.

Enprocentregeln

Enprocentregeln utformades 1937 genom ett statligt kulturpolitiskt initiativ och innebär att en procent av budgeten för ett byggprojekt, vid nybyggnad, om- eller tillbyggnad, bör avsättas till bild- eller formkonstnärlig gestaltning vid statliga byggnationer⁶. Detta har med tiden blivit vägledande för många landsting och kommuner. Det är inte en lagregel, utan en rekommendation till offentliga aktörer att införa en sådan princip i sina styrdokument.

KRO:s rekommendationer

Konstnärernas Riksorganisation (KRO) hjälper både konstnärer och uppdragsgivare med praktiska verktyg såsom avtalsmallar, information om arvodesrekommendationer och upphovsrätt samt riktlinjer för upphandlingar och offentliga utsmyckningsuppdrag, tävlingar med mera.

Genom att vi gemensamt sätter upp och följer riktlinjer för vad som är skälig ersättning och bra arbetsvillkor stärker vi den konstnärliga yrkesrollen och ser till att yrket inte urholkas. KRO:s rekommendationer omfattar bland annat principen om armlängds avstånd, MU-avtal och avtal fört bildlicens som förklaras mer ingående här nedan.

Armlängds avstånd och konstnärlig frihet

Principen med armlängds avstånd innebär att politikens föresatser kring den gestaltade livsmiljön formuleras sakligt och opartiskt. Politiken skapar goda förutsättningar för konstnärligt skapande men lämnar frågor som rör konstens innehåll och kvalitet till sakkunniga och konstnären själv. Principen för fri åsiktsbildning och yttrandefrihet är viktiga faktorer i relationen mellan konsten och politiken.

I KRO:s rekommendationer för konstnärlig gestaltning 2020 anges hur politiker och tjänstemän bör förhålla sig till den konstnärliga friheten:

Idag finns tyvärr fall då konstens innehåll och kvalitet bedömts utifrån andra parametrar än det konstnärliga, sakliga och opartiska. Det är viktigt att komma ihåg att en offentlig beställare i all sin verksamhet är skyldig att upprätthålla konstnärlig frihet och andra demokratiska värden. Principen om armlängds avstånd anger att kulturpolitiken ska skapa

---

⁵ SFS nr: 2016:1145

⁶ SOU 2015:88

så goda förutsättningar för konstnärligt skapande som möjligt, medan frågor som handlar om konstens innehåll och kvalitet ska överlämnas till sakkunniga och konstnären själv. Upprätthållande av principen vid det offentliga inköp av konst och gestaltungsuppdrag ger därmed förutsättningar för att säkerställa det grundlagsstadgade skyddet för konstnärliga frihet och den kulturella välfärden. Än tydligare blir det om de krav som formuleras för konsten utformas sakligt och opartiskt.

MU-avtal

MU-avtalet kallas ramavtalet för konstnärers ersättning för medverkan vid utställningar. Det tecknades mellan staten och Konstnärernas riksorganisation, Sveriges Konsthantverkare och Industriformgivare, Svenska Fotografers förbund och Svenska Tecknare samt godkändes och trädde i kraft 2009 och reviderades 2014.

Avtalets syfte är att skapa bättre förutsättningar för bild- och formkonstnärer att få betalt för utfört arbete. MU-avtalet gäller för statliga institutioner men principerna är vägledande för samtliga utställningsarrangörer som mottar offentligt stöd.

MU-avtalet bestämmer ekonomisk ersättning till konstnärer, (som t ex bildkonstnärer, fotografer, konsthantverkare och tecknare) för att ställa ut verk som konstnären äger. Det bestämmer också att ett enskilt avtal ska tecknas mellan arrangör och konstnär för konstnärens insatser och kostnader i anslutning till en utställning.

I MU-avtalet ingår utställningsersättning, som inte kan förhandlas bort. I avtalet finns tariffer som beräknas utifrån utställningslokal, hur länge utställningen pågår och hur många konstnärer som medverkar i en utställning. Det finns också en minimiersättning som ska betalas ut oavsett hur länge en utställning pågår.

Bildupphovsrätt i Sverige

För att använda en bild av ett verk på webben eller i en broschyr behöver man som regel skaffa tillstånd från upphovspersonen. För att göra processen enklare och slippa skriva ett avtal med varje enskild konstnär kan man teckna ett avtal med Bildupphovsrätt i Sverige.

Bildupphovsrätt är en organisation för professionella bildskapare och representerar fler än 9000 direktanslutna upphovspersoner i Sverige samt organisationerna: Konstnärernas Riksorganisation, Svenska Fotografers Förbund, Svenska Tecknare, Journalistförbundet, Svenska konstnärsförbundet och Bildleverantörernas förening. Dessutom företräder Bildupphovsrätt cirka 90 000 utländska bildupphovspersoner genom de systerorganisationer som de samarbetar med. Bildupphovsrätt följer svensk och internationell upphovsrättslagstiftning.

Bildupphovsrätt fungerar som en serviceorganisation för bildanvändare med tillstånd och/eller avtal och ser till att upphovspersonen får betalt när en bild återges. Bildupphovsrätt har ansvar för att samla in och fördela medel för följerättsersättning och individuell reprografiersättning. Även den individuella visningsersättningen, som är ett statligt budgetanslag som ger ersättning till bildkonstnärer vilkas verk visas offentligt, fördelas via Bildupphovsrätt.

Genom att teckna avtal med Bildupphovsrätt bidrar kommunen också till att främja konsten och stärka konstnärernas roll i Sverige.